

Pradžia>Kreipimasis į teismą>Kur ir kaip>Kurios šalies įstatymai taikomi? Zákony ktorej krajiny platia?

Slovakija

1 Pramene platných noriem

1.1 Vnútroštátne normy

Základným vnútroštátnym prameňom slovenského medzinárodného práva súkromného je zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom (ďalej len „zákon o MPS), ktorý prostredníctvom kolíznych noriem v § 3 – § 31 určuje rozhodné právo v osobitných právnych oblastiach (spôsobilosť na práva a na právne úkony, platnosť právnych úkonov, vecné práva, záväzkové práva, pracovné právo, dedičské právo, rodinné právo). Ustanovenia zákona o MPS sa aplikujú len v prípade, že priamo uplatniteľné právo Európskej únie alebo medzinárodná zmluva ktorou je Slovenská republika viazaná, resp. zákon vydaný na jej vykonanie neustanovuje niečo iné. Ak sú v teda v nasledujúcom výklade bez ďalšieho citované ustanovenia zákona o MPS je nutné si uvedomiť, že ich možno aplikovať len v prípade absencie medzinárodnej či úniovej úpravy.

Slovenská právna úprava obsahuje samostatné kolízne ustanovenia aj v iných normách ako je zákon o MPS, a to napr.:

- zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník (ďalej len „OBZ“). Odhladiť od kolíznej normy v § 22 uvedený zákon v tretej hlave obsahuje osobitné ustanovenia pre záväzkové vzťahy v medzinárodnom obchode, ktoré sa majú použiť popri ostatných ustanoveniach v prípade záväzkových vzťahov s cudzím prvkom;
- zákon č. 311/2001 Z. z. Zákonník práce, § 241a ods. 7 (rozhodné právo na určenie, či je zamestnávateľ riadiacim zamestnávateľom ak sa tento spravuje iným právnym poriadkom ako je právo členského štátu);
- zákon č. 8/2008 o poisťovníctve, § 89 (rozhodné právo v prípade poisťovacích zmlúv);
- zákon č. 191/1950 zmenkový a šekový (ďalej len „zmenkový a šekový zákon“), osobitné ustanovenia medzinárodného práva zmenkového (§ 91 a nasl.) a šekového (§ 69 a nasl.).

1.2 Mnohostranné medzinárodné dohovory

- a) dohovory OSN Dohovor o vymáhaní výživného v cudzine, 20.06.1956 Viedenský dohovor o konzulárnych stykoch, 24.4.1963
- b) dohovory Rady Európy Európsky dohovor o informáciách o cudzom práve, 07.06.1968 Dodatokový protokol k Európskemu dohovoru o informáciách o cudzom práve, 15.03.1978 Európsky dohovor o uznávaní a výkone rozhodnutí týkajúcich sa starostlivosti o deti a o obnove starostlivosti o deti, 20.05.1980
- c) Dohovory Haagskej konferencie medzinárodného práva súkromného Dohovor o civilnom konaní, 01.03.1954 Dohovor o vykonávaní dôkazov v cudzine vo veciach občianskych a obchodných, 18.03.1970 Dohovor o uznaní rozvodov a zrušení manželského spoluzitia, 01.06.1970 Dohovor o uznaní a výkone rozhodnutí o vyživovacej povinnosti, 02.10.1973 Dohovor o doručovaní súdnych a mimosúdnych písomností v cudzine vo veciach občianskych a obchodných, 15.11.1965 Dohovor o občianskoprávných aspektoch medzinárodných únosov detí, 25.10.1980 Dohovor o ochrane detí a spolupráci pri medzištátnych osvojeniach, 29.05.1993 Dohovor o zrušení požiadavky vyššieho overenia zahraničných verejných listín, 05.10.1961 Dohovor o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone a spolupráci v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu detí, 19.10.1996 Dohovor o uľahčení prístupu k justičným orgánom v cudzine, 25.10.1980
- d) zmluvy unifikujúce kolízne normy Dohovor o práve použiteľnom pre dopravné nehody, 04.05.1971 Dohovor o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone a spolupráci v oblasti rodičovských práv a povinností a opatrení na ochranu detí, 19.10.1996
- e) zmluvy unifikujúce hmotnoprávne priame normy Dohovor OSN o zmluvách o medzinárodnej kúpe tovaru, 11.04.1980 Dohovor o premlčaní pri medzinárodnej kúpe tovaru uzatvorený v New Yorku 14. júna 1974, pozmenený protokolom z 11. apríla 1980
- f) zmluvy z oblasti rozhodcovského konania Dohovor o uznaní a výkone cudzích rozhodcovských rozhodnutí, 10.06.1958 Európsky dohovor o obchodnej arbitráži, 21. 04. 1961 e) zmluvy v oblasti medzinárodnej prepravy Dohovor o prepravnej zmluve v medzinárodnej cestnej nákladnej doprave, 19.5.1965 Dohovor o medzinárodnej železničnej preprave, 9.5.1980 v znení Protokolu z 20.12.1990 f) ostatné právne významné dohovory z oblasti medzinárodného práva súkromného Zmeny štatútu Haagskej konferencie medzinárodného práva súkromného z 15. júla 1955, 30.06.2005 Dohovor UNIDROIT o ukradnutých alebo nezákonne vyvezených kultúrnych predmetoch, 24.06.1995 Občianskoprávny dohovor o korupcii, 04.11.1999 Dohoda o prevoze tiel mŕtvych osôb, 26.10.1973
- g) dohovory zaväzujúce Slovenskú republiku v oblasti spolupráce v právnej oblasti: Dohovor o riešení sporov z investícií medzi štátmi a občanmi druhých štátov, 18.02.1965 Štatút Haagskej konferencie o medzinárodnom práve súkromnom (platný od 15. júla 1955, zmenený a doplnený 1. januára 2007), 31. 10. 1951 Dohovor o vykonateľnosti cudzích rozhodcovských výrokov, 26.09.1927 Protokol o doložkách o rozhodcovi, 24.09.1923 Dohovor o riešení občianskoprávných sporov vznikajúcich zo vzťahov hospodárskej a vedeckotechnickej spolupráce v rozhodovskom konaní, 26.05.1972 Dohovor o uznávaní a vykonateľnosti rozhodnutí o vyživovacej povinnosti deťom, 15.04.1958 Dohovor o právnom postavení, výsadách a imunitách medzištátnych ekonomických organizácií pôsobiacich v určitých oblastiach spolupráce, 05.12.1980
- h) zmluvy z oblasti ochrany autorských a priemyselných práv (príkladom) Parížsky dohovor na ochranu priemyslového vlastníctva, 20.3.1883 Bernský dohovor o ochrane literárnych a umeleckých diel, 9.9.1886 Ostatné dohovory ktorými je Slovenská republika viazaná možno nájsť na internetovej stránke Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky www.mzv.sk.

1.3 Hlavné dvojstranné dohovory

1. Zmluva medzi ČSSR a Maďarskou ľudovou republikou o právnej pomoci a úprave právnych vzťahov vo veciach občianskych, rodinných a trestných, 28.03.1989
2. Zmluva medzi Československou socialistickou republikou a Poľskou ľudovou republikou o právnej pomoci a úprave právnych vzťahov vo veciach občianskych, rodinných, pracovných a trestných, 21.12.1987
3. Zmluva medzi Československou socialistickou republikou a Zväzom sovietskych socialistických republík o právnej pomoci a právnych vzťahoch vo veciach občianskych, rodinných a trestných, 12.08.1982
4. Zmluva medzi Československou socialistickou republikou a Rakúskou republikou o vzájomnom právnom styku vo veciach občianskoprávných, o listinách a o právnych informáciách so Záverečným protokolom, 10. 11. 1961
5. Zmluva medzi Slovenskou republikou a Českou republikou o právnej pomoci poskytovanej justičnými orgánmi a úprave niektorých právnych vzťahov v občianskych a trestných veciach, 29.10.1992

6. Zmluva medzi Československou socialistickou republikou a Socialistickou federatívnou republikou Juhoslávie o úprave právnych vzťahov vo veciach občianskych, rodinných a trestných, 20.01.1964

2 Uplatňovanie kolíznych noriem

2.1 Povinnosť sudcu uplatniť kolízne normy z vlastnej iniciatívy

Určenie príslušnej právnej normy a jej aplikácia na konkrétny právny pomer je vecou justičného orgánu, ktorý tak robí ex offo v zmysle zásady iura novit curia. Z hľadiska dispozície slovenský právny poriadok rozlišuje kogentné a dispozitívne kolízne normy, kogentné kolízne normy je sudca povinný aplikovať bez ohľadu na vôľu strán alebo skutočnosť, či sa strany dovolávali tohto práva. Pokiaľ je možné použitie zákonom ustanovených noriem vylúčiť a nahradiť ich hraničné určovatele dohodou dotknutých účastníkov, hovoríme o dispozitívnych kolíznych normách (v slovenskom právnom poriadku sú tieto typické pre záväzkové vzťahy).

2.2 Spätný odkaz

Slovenské medzinárodné právo súkromné chápe odkaz vlastnej kolíznej normy ako odkaz na celý právny poriadok daného štátu vrátane jeho kolíznych noriem. Zákon o MPS (§ 35) vo všeobecnej rovine stanovuje, že spätý a ďalší odkaz možno prijať, ak to zodpovedá rozumnému a spravodlivému usporiadaniu príslušného vzťahu. Pre úvahy súdu o prijatí či neprijatí remisie a transimisie na ďalší zákon sú pritom relevantné len tie skutkové a právne okolnosti, ktoré môžu mať vplyv na výber rozhodného práva ale už nie také, ktoré môžu mať vplyv na jej konkrétne hmotnoprávne riešenie. Podľa názoru slovenskej právovedy má byť spätý a ďalší odkaz prijímaný v prípade právnych otázok týkajúcich sa osoby, práva rodinného a práva dedičského, v záväzkových vzťahoch prichádza do úvahy prijatie spätného a ďalšieho odkazu len celkom výnimočne, v prípade voľby práva je priamo vylúčené (§ 9 ods. 2 zákona o MPS). Osobitným spôsobom je uvedené upravené v zmenkovom a šekovom zákone, v ktorom je zakotvená povinnosť prijať takýto odkaz bez toho, aby súd musel skúmať požiadavku rozumného a spravodlivého usporiadania veci (§ 69 a § 91 zmenkového a šekového zákona).

2.3 Zmena kolízneho kritéria

V slovenskom práve neexistuje žiadna všeobecná norma týkajúca sa účinku zmeny kolízneho kritéria. Ak slovenská kolízna norma neurčuje rozhodný časový okamih, v ktorom sa má aplikované kolízne kritérium posúdiť, slovenské súdy ho odvodzujú z iného kolízneho kritéria alebo využívajú judikatúru. Všeobecne však možno ustáliť, že rozhodným je čas vzniku právnej situácie resp. deň, keď sa začína konať vo veci v závislosti od konkrétnych okolností prípadu.

Zmena štatútu je typická pre huteľné veci, modifikácia kritéria práva miesta polohy je obsiahnutá v § 6 zákona o MPS, ktorý rozlišuje medzi huteľnými vecami ako takými (vo všeobecnosti) a osobitnou skupinou huteľných vecí, ktoré sa podľa zmluvy prepravujú (tzv. res in transitu). V prípade huteľnej veci ako takej je rozhodujúcim kritériom lex rei sitae, t.j. rozhodné právo sa spravuje právom miesta, kde vec bola v čase, keď nastala skutočnosť, ktorá zakladá vznik alebo zánik tohto práva. Právna prax však ustálila, že na posúdenie obsahu a účinkov vecného práva, ktoré bolo nadobudnuté v súlade s iným právnym poriadkom (t.j. transpozícia práva nadobudnutého v jednom štáte do ekvivalentnej kategórie v štáte druhom) sa uplatní právo novej (aktuálnej) polohy veci.

Hraničným určovateľom v prípade res transitu (preprava veci pritom musí stále trvať) je právo miesta, odkiaľ bola vec odoslaná (lex loci expeditionis). Mobilný konflikt je možný i v prípade vydržania huteľných vecí – osobitne na tento účel zákon o MPS v § 8 určuje, že vydržanie sa spravuje právom miesta, kde bola vec na začiatku vydržacej doby; vydržateľ sa však môže dovoliť právneho poriadku štátu, na území ktorého sa vydržanie vykonalo, ak od času, keď bola vec v tomto štáte, sú podľa právneho poriadku tohto štátu splnené všetky podmienky vydržania. Ak by bola vec postupne premiestňovaná na územia viacerých štátov, podmienky sa budú posudzovať buď podľa práva miesta, kde sa vec nachádzala na začiatku vydržacej doby, alebo podľa práva miesta, kde sa vec nachádzala nepretržite počas celej doby relevantnej pre vydržanie.

2.4 Výnimky z obvyklého použitia kolíznych noriem

imperatívne právne normy a výhrada verejného poriadku

Základným rozdielom medzi imperatívnymi normami a výhradou verejného poriadku je ich pôsobenie, imperatívne normy pôsobia ofenzívne (bez ohľadu na obsah cudzieho práva) a inštitút výhrady verejného poriadku defenzívne (len v prípade, ak by použitie cudzieho právneho poriadku ohrozovalo deklarované záujmy). Výhradou verejného poriadku nie sú chránené všetky kogentné normy slovenského právneho poriadku, ale len tie normy, ktoré možno považovať za zásadne a principiálne (napr. zásada monogamného manželstva).

Imperatívnymi normami sú normy vnútroštátneho práva od ktorých sa nemožno odchýliť, ich uplatnenie vyžaduje štát v každej situácii bez ohľadu na právny poriadok, ktorým sa má určitý právny vzťah na základe kolíznej normy spravovať. Majú väčšinou verejnoprávny charakter, avšak nie je vylúčený ani charakter súkromnoprávny, ak je ich cieľom ochrana určitého podstatného záujmu. Posúdenie, či je určitá právna norma imperatívnou je v kompetencii súdu, zákon ich jednoznačne nevymedzuje, sú typické pre spotrebiteľské právo a niektoré oblasti pracovného práva (napr. ustanovenia o zdraví a bezpečnosti, pracovnom čase a pod.) V oblasti rodinného práva sú to napríklad normy Trestného zákona upravujúce trestné činy proti rodine a mládeži.

Výhrada verejného poriadku je obsiahnutá v § 36 zákona o MPS, podľa ktorého právny predpis cudzieho štátu nemožno použiť pokiaľ by sa účinky tohto použitia priecili takým zásadám spoločenského a štátneho zriadenia Slovenskej republiky a jej právneho poriadku, na ktorých je potrebné bez výhrady trvať, a to bez ohľadu na vôľu účastníkov. Zákonodarcu tým ma na myslí najmä ústavné normy zakotvujúce právo na spravodlivé súdne konanie či základné princípy rovnosti ľudí pred zákonom, zákaz diskriminácie z dôvodu pohlavia, rasy, farby pleti, náboženstva, národnosti a pod. V súlade s účelom zákona sa výhrada verejného poriadku má využívať len výnimočne a v rámci jeho aplikácie súd nesmie skúmať ani hodnotiť právnu normu cudzieho štátu, ale len účinky jej použitia vo vzťahu k verejnému poriadku Slovenskej republiky.

2.5 Zistenie obsahu cudzieho práva

Slovenská republika patrí ku krajinám, ktoré považujú právny predpis za právo a nie za skutočnosť, ktorú by bolo potrebné dokazovať, justičné orgány preto pristupujú k zisťovaniu právneho predpisu ex offo. Podľa § 53 zákona o MPS za účelom zistenia cudzieho práva justičný orgán urobí všetky potrebné opatrenia vrátane zabezpečenia obsahu cudzieho práva vlastnými prostriedkami, zo všeobecne dostupných zdrojov, uložením povinnosti účastníkom konania alebo vyžiadaním informácie od Ministerstva spravodlivosti (toto je povinné žiadosti vyhovieť). Sudca teda môže využiť aj vlastné znalosti o obsahu cudzieho práva, takisto ho môže zistiť prostredníctvom znalca z odboru medzinárodného práva súkromného alebo účastníkov konania, zákon nevylučuje ani použitie internetu. Ak sa v primeranej lehote nepodarí obsah cudzieho práva zistiť alebo je zistenie obsahu cudzieho práva spojené s ťažko prekonateľnými prekážkami alebo nemožné, použije sa slovenské právo. V prípade existencie pochybností, ktoré nastanú pri zisťovaní obsahu cudzieho práva sú súdy oprávnené obrátiť sa so žiadosťou o súčinnosť na Ministerstvo spravodlivosti.

3 Kolízne normy

3.1 Zmluvné záväzky a právne úkony

zmluvné záväzky

Predmetom právnej regulácie podľa zákona o MPS sú výlučne súkromnoprávne zmluvy, t.j. občianskoprávne, obchodné, rodinné, pracovné a iné podobné vzťahy s medzinárodným prvkom. V súlade s princípom autonómie vôle zmluvných strán zákon o MPS v § 9 v prípade úpravy majetkových vzťahov jednoznačne uprednostňuje voľbu práva samotnými účastníkmi zmluvy (okrem toho umožňuje voľbu práva ešte v oblasti pracovnoprávných vzťahov). Voľba práva je obmedzená jedine v prípade spotrebiteľských zmlúv, ktoré by v prípade, že by zvolený právny poriadok neposkytoval dostatočnú mieru ochrany

spotrebiteľovi, spadali do právneho poriadku s úpravou výhodnejšou pre spotrebiteľa (§ 9 ods. 3 a § 10 ods. 4 zákona o MPS). V prípade absencie voľby práva sa aplikuje zákonné ustanovenie, podľa ktorého sa v týchto prípadoch záväzkové vzťahy spravujú právnym poriadkom štátu, použitie ktorého zodpovedá rozumnému usporiadaniu daného vzťahu – zákon zásadu rozumného usporiadania vzťahu demonštratívne viaže na typy zmlúv, ktoré sú uvedené v § 10 ods. 2 a ods. 3 zákona o MPS (napr. v prípade kúpnych zmlúv sa vzťahy z nej vzniknuté spravujú právom miesta, kde je sídlo predávajúceho). Zákon o MPS v rámci zmluvných záväzkov upravuje aj vecnoprávne účinky záväzkových vzťahov (§ 12), inštitút premlčania a započítania (§ 13), ako aj režim pri jednostranných právnych úkonoch (§ 14), a to bez ohľadu na ich adresný či neadresný charakter (hraničným ukazovateľom je v tomto prípade bydlisko dlžníka).

Zmluvné záväzky v oblasti medzinárodného práva zmenkového a šekového osobitne upravuje zmenkový a šekový zákon (§ 69 a nasl., § 91 a nasl. uvedeného zákona).

právne úkony

Kolíznoprávne otázky týkajúce sa platnosti právnych úkonov, následkov ich neplatnosti, ako aj formu právneho úkonu rieši ustanovenie § 4 zákona o MPS. Právny poriadok, ktorým sa spravujú účinky právneho pomeru, sa aplikuje aj na otázky platnosti právneho úkonu a otázky jeho prípadnej neplatnosti – príslušný právny poriadok sa určí podľa príslušnej kolíznej právnej normy určenej pre daný právny vzťah. V zmysle predmetného ustanovenia existujú dve výnimky, kedy sa platnosť právneho úkonu a následky jeho neplatnosti nebudú spravovať tým istým právom ako účinky, a to v prípade ak je zákonom ustanovené inak alebo ak je to nevyhnutné pre rozumné usporiadanie vzťahov. Pokiaľ ide o formu právneho úkonu, je postačujúce, aby bol právny úkon realizovaný vo forme v súlade s právom miesta, kde sa úkon vykonal /vykonáva/ - nie je teda nutné dodržať formu úkonu vyžadovanú právnym poriadkom *lex causae* ako v prípade jeho platnosti. Túto subsidiárnu kolíznú normu však nemožno použiť v prípade, ak by *lex causae* zmluvy predpisoval písomnú formu zmluvy ako podmienku jej platnosti.

3.2 Mimosmluvné záväzky

Základnou vnútroštátnou kolíznoprávnou úpravou mimosmluvných záväzkov je § 15 zákona o MPS, podľa ktorého sa nároky na náhradu škody, ktorá vznikla v dôsledku porušenia povinnosti vyplývajúcej zo všeobecne záväzného právneho predpisu (civilné delikty) alebo v prípadoch, kedy zákon ukladá povinnosť náhrady škody bez ohľadu na protiprávnosť konania (zodpovednosť za výsledok), spravujú právom miesta, kde škoda vznikla, alebo miesta, kde došlo ku skutočnosti, ktorá zakladá nárok na náhradu škody. Z predmetného § 15 a ostatných ustanovení zákona o MPS možno analogicky odvodiť aj kolízne kritériá v prípade konania bez príkazu, bezdôvodného obohatenia a pod.

3.3 Osobný štatút, jeho aspekty týkajúce sa občianskeho štatútu (meno, bydlisko, spôsobilosť)

Všeobecnú kolíznú úpravu, t.j. určenie rozhodujúceho právneho poriadku, ktorým sa budú spravovať otázky právnej subjektivity fyzickej osoby, ustanovuje § 3 zákona o MPS, podľa ktorého spôsobilosť osoby na práva a na právne úkony sa spravuje právnym poriadkom štátu ktorého je táto príslušníkom (*lex patriae*). V prípade, že právny úkon robí v Slovenskej republike cudzinec, ktorý nie je spôsobilý na právne úkony podľa právneho poriadku štátu, ktorého je príslušníkom postačí, ak je na úkon spôsobilý podľa slovenského práva. Je však možné predpokladať, že tento právny úkon nemusí byť nevyhnutne považovaný za platný aj podľa právnych poriadkov iných štátov vrátane domovského štátu cudzinca.

Podľa slovenského vnútroštátneho právneho poriadku spôsobilosť fyzickej osoby mať práva a povinnosti vzniká narodením (túto spôsobilosť má aj počaté dieťa, ak sa narodí živé) a zaniká smrťou, resp. vyhlásením osoby súdom za mŕtvu. Spôsobilosť na právne úkony vzniká v plnom rozsahu dovŕšením osemnásteho roku života alebo uzavretím manželstva (možné len od 16-teho roku), táto je pritom predpokladom i procesnej spôsobilosti (zákon však môže zveriť procesnú spôsobilosť i účastníkovi, ktorý by ňou inak nedisponoval – napr. maloletý rodič v konaní o osvojiteli, ak dosiahol vek 16 rokov). Maloletí majú spôsobilosť len na také právne úkony, ktoré sú svojou povahou primerané rozumovej a vôľovej vyspelosti zodpovedajúcej ich veku. Okrem vekového ohraničenia je ďalším predpokladom plnej spôsobilosti na právne úkony aj duševné zdravie, pozbaviť/obmedziť spôsobilosti na právne úkony však môže dotknutú osobu len súd.

Osobitnú vnútroštátnu kolíznoprávnú úpravu spôsobilosti na právne úkony predstavuje právna úprava spôsobilosti na uzavretie manželstva (§ 19 zákona o MPS – viď bod 3.5), na zriadenie a zrušenie závetu (§ 18 zákona o MPS – viď bod 3.7.) a právna úprava procesnej spôsobilosti cudzincov (§ 49 zákona o MPS). Kolíznoprávna úprava spôsobilosti právnickej osoby je v slovenskom právnom poriadku obsiahnutá v § 22 Obchodného zákonníka, podľa ktorého sa osobný štatút právnych entít riadi inkorporačnou zásadou, pričom rozsah ich spôsobilosti podľa rozhodného práva sa im priznáva v rovnakom rozsahu aj podľa slovenského práva. Posudzovanie spôsobilosti osoby zmenkovo alebo šekovo sa zaväzovať stanovuje zmenkový a šekový zákon, podľa ktorého je táto viazaná na právo štátu, ktorého ja daná osoba príslušníkom.

Pokiaľ ide o aspekt občianskeho štatútu vo vzťahu k bydlisku, kolízne kritérium viazané na domicil nemá pre slovenské právo význam a nie je ani totožné so slovenským pojmom trvalého bydliska (ktoré sa zapisuje do Registra obyvateľov Slovenskej republiky). Otázku práva osoby na meno možno výkladom *per analogiam* subsumovať pod osobný štatút, rozhodným právom je teda právo, ktorým sa spravuje právna spôsobilosť a spôsobilosť na právne úkony konkrétnej osoby.

3.4 Vznik vzťahu rodič – dieťa vrátane adopcie

3.4.1 Vznik vzťahu rodič - dieťa

Za matku sa podľa vnútroštátneho práva považuje žena, ktorá dieťa porodila. V prípade vzniku pochybností materstvo určí súd na základe skutočností zistených o pôrode. Určenie otcovstva sa uskutočňuje na základe troch vyvrátiteľných domnienok otcovstva, ktoré sú špecifikované v zákone č. 36/2005 Z. z. o rodine (ďalej len „zákon o rodine“): I/ podľa času trvania manželstva, II/ súhlasné vyhlásenie rodičov pred matričným úradom alebo súdom, III/ čas súložie domnelého otca s matkou dieťaťa.

Zákon o MPS obsahuje kolíznú úpravu určenia (zistenia, zapretia) rodičovstva, táto sa viaže k okamihu narodenia dieťaťa – podľa § 23 zákona o MPS je rozhodným právnym poriadkom štátu, ktorého príslušnosť nadobudlo dieťa narodením. Týmto právom sa budú spravovať najmä otázky, kto môže byť subjektom vyhlásenia o rodičovstve, v akej forme má byť vyhlásenie uskutočnené, či je možné uznať otcovstvo k počatému dieťaťu a pod. Ak dieťa narodením nadobudlo viacero štátnych občianstiev alebo nenadobudlo žiadne, je potrebné postupovať podľa § 33 zákona o MPS. Ak dieťa uvedeným spôsobom nadobudlo slovenské štátne občianstvo avšak sa narodilo a žije v cudzine, rozhodným právom je v tomto prípade právny poriadok štátu, v ktorom má toto dieťa obvyklý pobyt. Podľa § 23 ods. 3 zákona o MPS, ak dieťa (bez ohľadu na občianstvo) žije (t.j. má trvalý pobyt) v čase rozhodovania v Slovenskej republike, môže sa rodičovstvo určiť podľa slovenského práva, ak je to v záujme dieťaťa. Toto ustanovenie subsidiárne umožňuje posudzovať platnosť uznania podľa právneho poriadku štátu, v ktorom k uznaniu rodičovstva došlo, a nie podľa právneho poriadku štátnej príslušnosti dieťaťa v čase narodenia. Na platnosť uznania rodičovstva však postačí, ak sa stane podľa práva štátu, v ktorom k uznaniu došlo.

3.4.2 Adopcia

Podľa slovenskej právnej úpravy (zákon o rodine) osvojením vzniká medzi osvojencom a osvojiteľom (a i jeho príbuznými) v právnom zmysle totožný vzťah ako v biologickej rodine. O osvojení môže rozhodnúť len súd na návrh osvojiteľa, ktorý nemusí byť slovenským štátnym občanom ale musí byť zapísaný do zoznamu o osvojení podľa zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele. Osvojiť možno len maloleté dieťa, t.j. dieťa ktoré nedovŕšilo 18. rok života. Súčasná právna úprava umožňuje spoločné osvojenie dieťaťa len manželom (resp. jednému z manželov, ktorý žije s niektorým z rodičov dieťaťa v manželstve, alebo pozostalému manželovi po rodičovi alebo osvojiteľovi). Osvojiť si dieťa môže výnimočne aj osamelá osoba. Na osvojenie

maloletého dieťaťa do cudziny je potrebný súhlas Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky alebo orgánu štátnej správy ním určeného. Osvojenie možno zrušiť na základe rozhodnutia súdu do šiestich mesiacov od právoplatnosti rozhodnutia o osvojení.

Podľa zákona o MPS (§ 26) sa osvojenie sa spravuje právom štátu, príslušníkom ktorého je osvojiteľ (lex patriae), ak sú osvojiteľmi manželia s rôznou štátnou príslušnosťou, rozhodným je právo štátu spoločného obvyklého pobytu manželov. Ak takýto neexistuje, spravuje sa osvojenie právnym poriadkom, s ktorým majú najužšiu väzbu. Zákonodarcu si vyhradil použitie slovenského práva v prípade, ak by cudzie právo nedovoľovalo osvojenie vôbec alebo len za okolností mimoriadne obťažných a osvojiteľ alebo aspoň jeden z osvojujúcich manželov žije v Slovenskej republike dlhší čas (t.j. nie menej ako jeden rok, podľa výkladu súdnej praxe). Podľa § 26a zákona o MPS sa zverenie dieťaťa do predosvojiteľskej starostlivosti (ktoré podľa slovenského práva predchádza osvojeniu) spravuje právom štátu obvyklého pobytu dieťaťa. Lex patriae osvojovaného dieťaťa sa použije pri posudzovaní potreby vyžiadať si na osvojenie súhlas dieťaťa, resp. iných osôb alebo inštitúcií (§ 27 zákona o MPS) – toto ustanovenie sa aplikuje aj v prípadoch osvojeniu podobných vzťahov, napr. pri inštitúte legitimácie nemanželského dieťaťa na manželské (ktorý slovenská právna úprava nepozná).

3.5 Manželstvo, nemanželské páry, partnerstvá, rozvod, súdna rozluka, vyživovacia povinnosť

3.5.1 Manželstvo

Manželstvo je podľa slovenskej právnej úpravy možné uzavrieť len medzi mužom a ženou s náležitým zdravotným (psychickým) stavom, títo nesmú byť v čase uzavretia manželstva v inom manželskom zväzku. Zákon zakazuje uzavrieť manželstvo medzi predkami, potomkami a medzi súrodencami, ako aj maloletým osobám (súd môže výnimočne povoliť uzavretie manželstva maloletému staršiemu ako 16 rokov). Práve tento vekový cenzus možno zaradiť medzi imperatívne normy slovenského práva. Manželstvo sa podľa slovenského právneho poriadku uzatvára súhlasným vyhlásením pred matričným úradom alebo pred orgánom cirkvi.

Podľa zákona o MPS (§ 19, § 20) sa spôsobilosť osoby uzavrieť manželstvo, ako aj podmienky pre jeho platnosť spravujú právom štátu, ktorého je táto osoba príslušníkom (hraničný ukazovateľ lex patriae) a pre formu jeho uzavretia je rozhodné právo miesta, kde sa manželstvo uzaviera (lex loci celebrationis). Na rozdiel od všeobecnej kolíznej úpravy (§ 3, § 4 zákona o MPS) je vylúčené subsidiárne použitie slovenského právneho poriadku. Pokiaľ ide o posudzovanie formy manželstva, v dôsledku zakotvenia kritéria lex loci celebrationis sa budú určeným právnym poriadkom posudzovať otázky ako napr. spôsob vyjadrenia súhlasu osoby s uzavretím manželstva, počet svedkov, orgán príslušný uzavrieť manželstvo, možnosť uzavrieť manželstvo zástupcom a pod. Toto kritérium sa neuplatní v prípade konzulárnych sobášov. Uzavretie manželstva v cudzine slovenskými občanmi pred iným orgánom ako pred orgánom Slovenskej republiky na to splnomocneným osobitne rieši §20a zákona o MPS, podľa ktorého je takéto manželstvo platné v Slovenskej republike, ak je platné v štáte, pred orgánom ktorého sa uzavrelo, a ak neexistovala žiadna okolnosť vylučujúca uzavretie manželstva podľa slovenského hmotného práva.

3.5.2 Nemanželské páry a partnerstvá

Slovenské právo neobsahuje žiadnu úpravu partnerstiev odlišných od manželstva. Právna teória pozná inštitút druha a družky, t.j. muža a ženy, ktorí nie sú zosobášení, avšak vytvárajú životné spoločenstvo. Jedná sa však o faktický zväzok, nemožno ho chápať v právnom zmysle. Takisto slovenské právo nepozná (registrované) partnerstvá osôb rovnakého pohlavia či inštitút súdnej (právnej) rozluky. rozvod

Podľa vnútroštátnej hmotnoprávnej úpravy sa rozvodom rozumie zrušenie manželstva za života manželov súdom. V prípade rozvodu rodičov maloletého dieťaťa súd musí v rozhodnutí upraviť aj výkon ich rodičovských práv a povinností. Slovenský právny poriadok umožňuje aj určenie striedavej osobnej starostlivosti.

V rámci § 22 zákona o MPS nachádza svoje miesto kolízna úprava zrušenia manželského spoluzitia rozvodom, vyhlásenia manželského spoluzitia za neplatné, ako aj zistenia, či tu manželstvo je alebo nie je. Predmetné ustanovenie je tak primárne určené na kolízu úprav zrušenia manželstva za života manželov. Zrušenie manželstva rozvodom sa spravuje právnym poriadkom štátu, občanmi ktorého sú manželia v čase začatia konania. Takisto ako v prípade osobných a majetkových vzťahov manželov sa uplatní kritérium ich štátnej príslušnosti (lex patriae), ktoré sa viaže na konkrétny okamih, ktorým je čas začatia konania o rozvod manželstva (pôvodná štátna príslušnosť či jej zmena je teda nepodstatná). V prípade, ak by manželia nemali v čase začatia konania o rozvode rovnakú štátnu príslušnosť, nie je možné aplikovať právny poriadok určený na základe kritéria lex patriae a použije sa právny poriadok slovenský. Ak by zrušenie manželstva rozvodom podľa rozhodného (cudzieho) práva nebolo dovolené alebo len za okolností mimoriadne obťažných, avšak manželia alebo aspoň jeden z nich žije v Slovenskej republike dlhší čas, použije sa slovenské právo. Táto eventualita sa teda môže uplatniť len vo vzťahu k osobám, ktoré majú primeranú väzbu na územie Slovenskej republiky, súdna prax ustálila, že pobyt takejto osoby na území Slovenskej republiky by nemal trvať menej ako jeden rok.

Vo vzťahu ku kolíznym kritériám, ktoré v § 22 ods. 3 zákona o MPS podriaďujú posúdenie platnosti manželstva, resp. zisťovanie či tu manželstvo je alebo nie je, v prvom rade pod právny poriadok štátu ktorého sú manželia príslušníkmi, je nutné podotknúť, že táto úprava koliduje s § 19 a § 20 zákona o MPS, ktoré upravujú spôsobilosť na uzavretie manželstva, platnosť manželstva a formu manželstva. Právna prax ustálila, že § 19 a § 20 zákona o MPS sa budú aplikovať v prípade, ak bude posudzovaná možnosť (spôsobilosť a forma) uzavretia manželstva ešte pred jeho uzavretím a § 22 ods. 3 zákona o MPS bude aplikovaný v prípade, ak bude posudzovaná platnosť vzniku manželstva spätne, resp. ak bude posudzovaná otázka, či tu manželstvo je alebo nie je. Takisto právna prax ustálila, že v prípade § 22 ods. 3 zákona o MPS bude rozhodným právom právny poriadok štátu, občanmi ktorého sú manželia v čase, keď malo dôjsť k uzavretiu manželstva.

3.5.3 Vyživovacia povinnosť

Slovenské právo pozná šesť základných druhov vyživovacích povinností: vyživovacia povinnosť rodičov k deťom (chápaná ako jeden z najvýznamnejších inštitútov), vyživovacia povinnosť detí k rodičom, vyživovacia povinnosť medzi ostatnými príbuznými, vyživovacia povinnosť medzi manželmi, inštitút príspevku na výživu rozvedeného manžela a inštitút príspevku na výživu a úhradu niektorých nákladov nevydatej matke. Kolízna právna úprava obsiahnutá v § 24a zákona o MPS sa výslovne dotýka len vyživovacej povinnosti rodičov voči deťom, do jej rozsahu patria všetky druhy tejto vyživovacej povinnosti okrem nárokov matky dieťaťa voči jeho otcovi (lex patriae matky, § 25 zákona o MPS) bez ohľadu na to, či je oprávnený plnoletý alebo maloletý. Tieto vzťahy sa spravujú právnym poriadkom štátu, v ktorom má oprávnený bydlisko, resp. obvyklý pobyt, ak ide o maloleté dieťa – slovenské súdy teda vo väčšine prípadov rozhodujú podľa lex fori. Iné vyživovacie povinnosti (napr. vyživovacia povinnosť medzi manželmi) sa spravujú právom štátu, v ktorom má bydlisko oprávnený na výživné.

Možno konštatovať, že kolízne kritérium obvyklého pobytu dieťaťa je v otázke vzťahov medzi rodičmi a deťmi kolíznym kritériom dominantným, len výnimočne súd prihliada aj na právo iného štátu, s ktorým má vec podstatnú väzbu.

3.6 Majetkové vzťahy medzi manželmi

Kolízna úprava v zákone o MPS (§ 21) týkajúca sa majetkových vzťahov medzi manželmi zakotvila ako hraničný určovateľ kritérium štátnej príslušnosti manželov (lex patriae), jeho dôsledná aplikácia je však možná len pokiaľ sú manželia príslušníkmi jedného štátu. V ostatných prípadoch je vždy rozhodným právom právo slovenské. V súvislosti s posudzovaním prípadného mobilného konfliktu (zmena spoločnej štátnej príslušnosti manželov) je nutné uviesť, že zákon o MPS túto situáciu nerieši, právna prax však ustálila, že rozhodný právny poriadok bude určený podľa stavu v čase, keď došlo k právne významnej skutočnosti. V § 21 ods. 2 zákon o MPS zakotvuje osobitnú úpravu eliminujúcu prípadne mobilné konflikty - podľa tohto ustanovenia dojednaná úprava manželského majetkového práva (napr. dojednania o zúžení bezpodielového spoluvlastníctva manželov, manželské zmluvy atď.) sa posudzuje podľa

právneho poriadku, ktorý bol pre majetkové vzťahy manželov rozhodujúci v čase, keď k úprave došlo. Túto kolíznou normu možno aplikovať len v súvislosti s inou kolíznou normou, jej samostatná aplikácia nie je možná.

Slovenské hmotné právo ustanovuje osobitný typ spoluvlastníctva medzi manželmi – t.j. bezpodielové spoluvlastníctvo manželov, toto vzniká uzavretím manželstva a zaniká jeho zánikom. Rozsah bezpodielového spoluvlastníctva môže byť pro futuro zúžený alebo rozšírený na základe vzájomnej dohody manželov, resp. je možné ho iným spôsobom modifikovať (i zrušiť či obnoviť) rozhodnutím súdu. Slovenské právo nepozná inštitút predmanželských zmlúv.

3.7 Závetý a dedičstvo

Zákonná kolízna úprava vychádza z jednotného dedičského štatútu, podľa všeobecnej kolíznej normy v zákone o MPS sa dedičské právne pomery spravujú právnym poriadkom štátu, ktorého bol poručiteľ príslušníkom v čase smrti (§ 17). Jediným hraničným ukazovateľom pre celé dedičstvo je teda lex patriae poručiteľa v čase jeho smrti, pričom sa nerozlišuje, či ide o hnuteľný alebo nehnuteľný majetok. Ak by bol poručiteľ v čase smrti štátnym príslušníkom dvoch alebo viacerých štátov, prípade ak by nebol štátnym príslušníkom žiadneho štátu, musela by sa rozhodujúca štátna príslušnosť určiť podľa § 33 zákona o MPS.

V prípade spôsobilosti zriadiť alebo zrušiť závet či účinkov vád vôle a jej prejavu rozhoduje štátna príslušnosť poručiteľa v dobe prejavu vôle – ak teda dôjde po prejave vôle ku zmene štátnej príslušnosti, nemá to vplyv na otázku platnosti závetu alebo platnosti jeho zrušenia. Toto ustanovenie (§ 18 zákona o MPS) je tak špeciálnou normou vo vzťahu k ust. § 3 ods. 2 zákona o MPS, podľa ktorého, ak robí na území Slovenskej republiky právny úkon cudzinec postačí, ak je naň spôsobilý podľa slovenského práva. Právo určené podľa lex patriae v dobre prejavu vôle je rozhodujúce i pre určenie, ktoré spôsoby nakladania s majetkom pre prípad smrti formou závetu sú prípustné. Pokiaľ ide o formu závetu, resp. formu zrušenia závetu, táto sa spravuje právom štátu, príslušníkom ktorého bol poručiteľ v čase, keď závet urobil; je však postačujúce, ak vyhovie právu štátu, na území ktorého bol závet urobený (§ 18). Táto subsidiárna kolízna norma sa použije v prípade, že poručiteľ nedodržiaval formu závetu požadovanú štátom, ktorého bol v čase prejavu vôle štátnym príslušníkom. Ak teda poručiteľ z hľadiska formy závetu nesplní podmienky kladené právnym poriadkom štátu, ktorého bol príslušníkom v čase prejavu vôle, ale splní podmienky kladené právom miesta, kde došlo k prejavu vôle, bude závet považovaný za platný.

Pokiaľ ide o hmotnoprávnu vnútroštátnu úpravu dedenia, podľa slovenského práva sa môže dediť zo zákona, zo závetu alebo z oboch týchto dôvodov. Zo zákona dedia postupne štyri dedičské skupiny, pričom každá z nich môže dediť len samostatne, t.j. nie je možné prekryvanie viacerých dedičských skupín. Do prvej skupiny patria poručiteľove deti a manžel, ďalšie skupiny sú rozšírené na ostatných príbuzných a i osoby ktoré žili s poručiteľom najmenej po dobu jedného roku pred jeho smrťou v spoločnej domácnosti a ktorí sa z tohto dôvodu starali o spoločnú domácnosť alebo boli odkázaní výživou na poručiteľa. Pri závetnom dedení zákon umožňuje zriadiť závet za splnenia zákonom stanovených podmienok v písomnej forme alebo vo forme notárskej zápisnice, minimálny vek na spísanie závetu je 15. rokov. Vôľa závetcu je pritom obmedzená pokiaľ ide o potomkov poručiteľa, maloletí musia dostať aspoň toľko, koľko robí ich dedičský podiel zo zákona a plnoletí aspoň toľko, koľko robí jedna polovica ich dedičského podielu zo zákona. Slovenské právo pozná inštitút odmietnutia dedičstva (len celého, aj aktív a pasív), dedičskú nespôsobilosť (nastáva zo zákona), inštitút vydedenia potomkov (na základe listiny o vydedení spísanej poručiteľom), odúmrť (ak neexistuje žiaden dedič tak dedičstvo prípadne štátu), naopak nepozná inštitút spoločného závetu, dedičskej zmluvy či darovacej zmluvy pre prípad smrti.

3.8 Nehnuteľnosti

Slovenský právny poriadok nehnuteľnosť definuje ako pozemok alebo stavbu spojenú so zemou pevným základom (§ 119 Občianskeho zákonníka). Zákon o MPS určuje ako všeobecný hraničný ukazovateľ v prípade vecných práv k nehnuteľnostiam právo miesta polohy veci, t.j. lex rei sitae (§ 5 zákona o MPS, vzťahuje sa aj na hnuteľné veci ak sa nich nevzťahuje režim § 6 a § 8 – viď 2.3.). Aplikáciu prednosť pred uvedeným ustanovením má však § 7 zákona o MPS, podľa ktorého sa posudzuje zápis vzniku, zmeny či zániku vecných práv do verejných kníh pri nehnuteľnosti, ktorá sa nachádza na území iného štátu než je štát, ktorého právnym poriadkom sa spravuje právny dôvod vzniku, zmeny, či zániku vecných práv k tejto nehnuteľnosti. V uvedenom prípade sa použijú ustanovenia o zápisoch do verejných kníh platné v mieste, kde sa nehnuteľnosť nachádza.

V súčasnej slovenskej právnej úprave sa pojem verejné knihy viaže na kataster nehnuteľností (zákon č. 162/1995 Z. z. o katastri nehnuteľností), okrem neho sa však v histórii evidencie nehnuteľností možno stretnúť aj s pozemkovou knihou, železničnou knihou, banskou knihou a vodnou knihou.

3.9 Platobná neschopnosť

Na konkurzné konanie s cudzím prvkom sa vo vzťahu k členským štátom Európskej únie alebo zmluvným štátom Dohody o Európskom hospodárskom priestore použijú ustanovenia zákona č. 7/2005 Z.z. o konkurze a reštrukturalizácii (ďalej len „konkurzný zákon“), ak Nariadenie Rady (ES) č. 1346/2000 neustanovuje inak. V zmysle konkurzného zákona, ak Slovenská republika nie je viazaná medzinárodnou zmluvou upravujúcou uspokojenie veriteľov dlžníka, ktorý je v úpadku, platí pre uznanie cudzích rozhodnutí v konaniach upravených konkurzným zákonom zásada vzájomnosti. Konkurz vyhlásený slovenským súdom sa vzťahuje aj na majetok, ktorý sa nachádza na území cudzieho štátu, ak to právne predpisy cudzieho štátu umožňujú.

Zákon o MPS obsahuje kolízne normy, ktoré možno analogicky aplikovať i v prípade konkurzov (platobnej neschopnosti), a to konkrétne § 5 (hraničným ukazovateľom je miesto, kde sa hnuteľná či nehnuteľná vec nachádza), § 7 (hraničným ukazovateľom v prípade zápisu do verejnej knihy je miesto, kde sa nehnuteľnosť nachádza) a v neposlednom rade i ustanovenia týkajúce sa záväzkových práv (§ 9 a nasl.).

Posledná aktualizácia: 22/04/2022

Obsah pôvodných vnútroštátnych jazykových verzií na tejto webovej lokalite spravujú príslušné kontaktné body EJS. Preklady týchto textov zabezpečila Európska komisia. V prekladoch preto ešte môžu chýbať možné úpravy pôvodných textov, ktoré neskôr vykoná príslušný štátny orgán členského štátu. Európska justičná sieť pre občianske a obchodné veci ani Európska komisia nenesú žiadnu zodpovednosť ani inak neručia za informácie alebo údaje, ktoré tento dokument obsahuje alebo na ktoré odkazuje. Právne normy v oblasti autorských práv členského štátu zodpovedných za túto stránku nájdete v právnom oznámení.